

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра економіки, маркетингу та міжнародних економічних відносин(№ 605)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

 О. В. Бетін
(підпис) (ініціали та прізвище)

« » _____ 2021 р.

СИЛАБУС ОБОВ'ЯЗКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Економіка природокористування

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: _____ 10 _____ «Природничі науки»
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: _____ 101 «Екологія»
(код і найменування спеціальності)

Освітня програма: «Екологія та охорона навколишнього середовища»
(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Силабус введено в дію 30.09.2021 року

Харків – 2021 р.

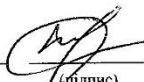
Розробник: Лебедченко В. В., к.е.н.
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри економіки, маркетингу та міжнародних економічних відносин (№ 605)

Протокол № 2 від « 30 » серпня 2021 р.

Завідувач кафедри д.е.н., професор
(науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

І.О. Давидова
(ініціали та прізвище)

Погоджено з представником здобувачів освіти:

(підпис)

В.О. Воробйenko
(ініціали та прізвище)

1. Загальна інформація про викладача

Лебедченко Віра Віталіївна, к.е.н.

Викладає в університеті з 2002 року.
Викладає наступні дисципліни:

- Економіка природокористування;
- Маркетинг;
- Маркетинг (Курсова робота);
- Маркетинг промислового підприємства;
- Економіка праці і соціально-трудові відносини;
- Ділова етика та конфліктологія в міжнародному середовищі;
- Управління потенціалом підприємства.

Напрями наукових досліджень: економіка природокористування, економічна безпека, маркетинг, управління потенціалом підприємства.

2. Опис навчальної дисципліни

Семестр, в якому викладається дисципліна – 5, 7 семестр.

Обсяг дисципліни:

5 кредити ЄКТС (150 годин), у тому числі аудиторних – 56 годин, самостійної роботи здобувачів – 94 година.

Форми здобуття освіти - денна, дистанційна, заочна.

Дисципліна – обов'язкова.

Види навчальної діяльності – лекції, практичні заняття, самостійна робота здобувача.

Види контролю – поточний, модульний та підсумковий (семестровий) контроль (іспит).

Мова викладання – українська.

Необхідні обов'язкові попередні дисципліни (пререквізити) – Екологія людини, Екологічне право, Екологічна безпека, Організація управління в екологічній діяльності, Проблеми регіональної екології

Необхідні обов'язкові супутні дисципліни (кореквізити) – Екологічний ризик, Екологія міських систем, Методи і засоби захисту біосфери, Теорія і конструювання систем екологічної безпеки, Методи і засоби захисту біосфери.

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Економіка природокористування» є формування екологічного світосприйняття, одержання та використання нових знань та практичних навичок у галузі економічного регулювання процесів використання природних ресурсів та охорони навколишнього середовища.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Економіка природокористування» є ознайомлення студентів з основними проблемами і поняттями економіки природокористування, структурою природних ресурсів, раціонального їх використання, необхідністю екологізації виробництва; ознайомлення з методичними підходами до проведення економічної оцінки масштабів збитків, що завдаються природним ресурсам у результаті їх нераціонального використання, з методикою розрахунку показників економічної ефективності від вживання природоохоронних заходів.

Місце навчальної дисципліни в освітній програмі. Навчальна дисципліна «Економіка природокористування» спрямована на опанування наступних **компетентностей**:

- здатність володіти базовими загальними знаннями дисциплін екологічного спрямування в обсязі, необхідному для вивчення професійних дисциплін та для використання в обраній професії;

- здатність знати методи визначення джерел і шляхів надходження у навколишнє природне середовище шкідливих компонентів та здійснювати оцінку їх впливу на стан здоров'я людини та якості довкілля;

- здатність оцінювати вплив на навколишнє середовище діяльності людства;

- здатність використовувати спеціальні знання з математичного моделювання та прогнозування стану довкілля; розуміння принципів технологічних процесів виробництв, які мають негативний вплив на довкілля;

- здатність знаходити та використовувати інформацію з різних джерел (електронних, письмових та усних) згідно з задачею, формуючи цю інформацію критично в обґрунтовану розповідь.

Дисципліна використовується для формування наступних **програмних результатів навчання**, передбачених освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра спеціальності 101 «Екологія» (ОПП «Екологія та охорона навколишнього середовища»):

- оцінювати стан атмосферного повітря, водних об'єктів, окремих земельних угідь та біоти з використанням даних спостережень та показників якості, надавати пропозиції щодо поліпшення екологічного стану;

- оцінювати вплив господарської діяльності на навколишнє середовище на підставі обробки й аналізу нормативних документів проводити процедуру оцінки впливу на навколишнє середовище;

- оцінювати вплив техногенних, сільськогосподарських об'єктів на довкілля та на підставі отриманих результатів аналізу стану природних компонентів і техногенних об'єктів міського середовища надати рекомендації щодо оптимізації міського середовища;

- розраховувати економічну ефективність природоохоронних заходів;

- здійснювати громадський екологічний контроль за дотриманням норм екологічного законодавства різними організаціями, установами, юридичними та фізичними особами.

4. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовий модуль 1. Економічні аспекти використання природних ресурсів та проблеми забруднення навколишнього природного середовища

Тема 1. Методологічні проблеми екологізації сучасної науки.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

Обсяг аудиторного навантаження: 3 години.

Тема практичного заняття: Методологічні проблеми екологізації сучасної науки. Дія суспільного виробництва на навколишнє середовище.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): проектор, комп'ютер.

Стисла анотація: Природне середовище як об'єкт пізнання. Точки зіткнення екології і економіки природокористування (сучасні підходи). Роль природних чинників в суспільному розвитку. Дія суспільного виробництва на навколишнє середовище.

Обсяг самостійної роботи здобувачів: 5 години.

Теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача: Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 2. Закономірності, принципи і проблеми природокористування.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

Обсяг аудиторного навантаження: 5 годин.

Тема практичного заняття: Закономірності, принципи і проблеми природокористування. Моделі управління природокористування.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): проектор, комп'ютер.

Стисла анотація: Основні види ресурсів. Основні ознаки природних ресурсів, їх класифікація. Основні види і напрями природокористування.

Обсяг самостійної роботи здобувачів: 5 години.

Теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача: Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 3. Планування і науково-технічний прогрес.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

Обсяг аудиторного навантаження: 5 годин.

Тема практичного заняття: Природокористування і науково-технічний прогрес. Планування раціонального природокористування.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): проектор, комп'ютер.

Стисла анотація: Основні види ресурсів. Основні ознаки природних ресурсів, їх класифікація. Основні види і напрями природокористування.

Обсяг самостійної роботи здобувачів: 5 години.

Теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача: Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 4. Природокористування і науково-технічний прогрес.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

Обсяг аудиторного навантаження: 5 годин.

Тема практичного заняття: Природокористування і науково-технічний прогрес
Планування раціонального природокористування.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти):
проектор, комп'ютер.

Стисла анотація: Основні напрями науково-технічного прогресу. Використання вторинної сировини в народному господарстві. Підвищення ефективності природокористування. Планування раціонального природокористування.

Обсяг самостійної роботи здобувачів: 5 години.

Теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача: Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 5. Економічна оцінка природних ресурсів.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

Обсяг аудиторного навантаження: 5 годин.

Тема практичного заняття: Економічна оцінка природних ресурсів. Абсолютна і економічна оцінка

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти):
проектор, комп'ютер.

Стисла анотація: Зміст економічної оцінки. Абсолютна і економічна оцінка. Порівняльна економічна оцінка природних ресурсів.

Обсяг самостійної роботи здобувачів: 5 години.

Теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача: Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 6. Екологічна оцінка матеріального виробництва.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

Обсяг аудиторного навантаження: 5 годин.

Тема практичного заняття: Природокористування і науково-технічний прогрес
Планування раціонального природокористування.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти):
проектор, комп'ютер.

Стисла анотація: Сутність екологізації матеріального виробництва. Критерії і показники екологічної оцінки матеріального виробництва. Основні напрями екологізації матеріального виробництва.

Обсяг самостійної роботи здобувачів: 5 години.

Теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача: Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Модульний контроль 1

- *Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).*

- *Обсяг аудиторного навантаження: 2 години.*

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти):* відсутні.
 - *Обсяг самостійної роботи здобувачів – за необхідністю.*
- Підготовка до модульного контролю.

Змістовний модуль №2. Економічна ефективність природоохоронної діяльності. Фінансово-економічний механізм охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів.

Тема 7. Екологічна оцінка матеріального виробництва.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

Обсяг аудиторного навантаження: 5 годин.

Тема практичного заняття: Відходи, їх розміщення і утилізація. Методи утилізації відходів.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): проектор, комп'ютер.

Стисла анотація: Перший рівень системи – розміщення відходів. Другий рівень – розміщення відходів. Третій рівень – утилізація відходів. Методи утилізації відходів. Економічний ефект від використання відходів

Обсяг самостійної роботи здобувачів: 5 години.

Теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача: Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 8. Еколого-економічна ефективність природокористування.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

Обсяг аудиторного навантаження: 5 годин.

Тема практичного заняття: Еколого-економічна ефективність природокористування.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): проектор, комп'ютер.

Стисла анотація: Зміст і показники еколого-економічної ефективності природокористування. Ефективність природоохоронних заходів. Обґрунтування нормативного коефіцієнта екологічної ефективності капітальних вкладень.

Обсяг самостійної роботи здобувачів: 5 години.

Теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача: Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 9. Вплив підприємств на навколишнє середовище.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

Обсяг аудиторного навантаження: 5 годин.

Тема практичного заняття: Вплив підприємств на навколишнє середовище. Методи знешкодження забруднювачів.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): проектор, комп'ютер.

Стисла анотація: Екологічний транспорт підприємства. Вплив навколишнього середовища на економічне зростання. Методи знешкодження . Класифікація аварій і катастроф.

Обсяг самостійної роботи здобувачів: 5 години.

Теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача: Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 10. Особливості розвитку і правове регулювання екологічного аудиту.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

Обсяг аудиторного навантаження: 5 годин.

Тема практичного заняття: Особливості розвитку і правове регулювання екологічного аудиту. У екологічній експертизи.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): проектор, комп'ютер.

Стисла анотація: Соціально-економічне значення екологічного аудиту. Екологічний аудит за кордоном Організація екологічного аудиту підприємства. Складання екологічної експертизи.

Обсяг самостійної роботи здобувачів: 5 години.

Теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача: Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 11. Екологічний аудит як складова підприємства.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

Обсяг аудиторного навантаження: 5 годин.

Тема практичного заняття: Екологічний аудит як складова підприємства. Взаємодія підприємства і екологічного аудиту.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): проектор, комп'ютер.

Стисла анотація: Показники негативної дії на навколишнє середовище. Показники негативної дії на навколишнє середовище. Взаємодія підприємства і екологічного аудиту. Аналіз ризиків діяльності підприємства.

Обсяг самостійної роботи здобувачів: 5 години.

Теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача: Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 12. Фінансово-економічний механізм охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів. Міжнародна діяльність у вирішенні проблем природокористування та охорони довкілля.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

Обсяг аудиторного навантаження: 3 годин.

Тема практичного заняття: Взаємодія об'єктів транспорту навколишнім середовищем. Екологічні вимоги до об'єктів авіатранспорту. Світові екологічні проблеми.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): проектор, комп'ютер.

Стисла анотація: Взаємодія об'єктів транспорту навколишнім середовищем.

Екологічні вимоги до об'єктів авіаційного транспорту. Екологічні вимоги до об'єктів автомобільного та залізничного транспорту. Екологічні вимоги до об'єктів морського і річного транспорту. Заходи попередження забруднення атмосфери від повітряного транспорту. Світові екологічні проблеми.

Ліси. Світовий океан. Атмосфера. Високі ресурси.

Обсяг самостійної роботи здобувачів: 5 години.

Теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача: Опрацювання матеріалів лекцій. Формування питань до викладача.

Модульний контроль 2

- Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).

- Обсяг аудиторного навантаження: 2 години.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- Обсяг самостійної роботи здобувачів – за необхідністю.

Підготовка до модульного контролю.

Модуль 2.

Індивідуальне завдання.

Обсяг самостійної роботи здобувачів: 30 годин.

5. Індивідуальні завдання

Виконання розрахункової роботи на тему «Аналіз еколого-економічної ефективності природокористування»

6. Методи навчання

Словесні, наочні, практичні.

7. Методи контролю

Поточний контроль (теоретичне опитування й розв'язання практичних завдань), модульний контроль (тестування за розділами курсу) та підсумковий (семестровий) контроль (іспит).

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Виконання і захист практичних робіт	0...3	5	0... 15
Модульний контроль 1	0...25	1	0...25
Змістовний модуль 2			
Виконання і захист практичних робіт	0...3	5	0...15
Модульний контроль 2	0...25	1	0...25

Виконання і захист РГР	0...20	1	0...20
Усього за семестр			0...100

Прийнята шкала оцінювання

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

Під час складання семестрового іспиту здобувач має можливість отримати максимум 100 балів. Білет для іспиту складається з двох теоретичних питань, максимальна кількість балів за кожне питання 50 балів, що складає в сумі 100 балів.

Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Задовільно (60-74). Мати мінімум знань та умінь. Відпрацювати та захистити всі практичні роботи та розрахункову-графічну роботу. Вміти самостійно давати характеристику процесам управління персоналу організації, здійснювати класифікацію процесів управління персоналом, проводити аналіз персоналу на підприємстві.

Добре (75 - 89). Твердо знати мінімум знань, виконати усі завдання. Показати вміння виконувати та захищати всі практичні роботи в обумовлений викладачем строк з обґрунтуванням рішень та заходів, які запропоновано у роботах. Вміти проводити діагностику підприємства та здійснювати організаційне проектування на високому рівні, розробляти посадові інструкції.

Відмінно (90 - 100). Здати всі контрольні точки з оцінкою «відмінно». Досконально знати всі теми та вміти застосовувати одержані знання.

9. Політика навчального курсу

Відпрацювання пропущених занять відбувається відповідно до розкладу консультацій, за попереднім погодженням з викладачем. Питання, що стосуються академічної доброчесності, розглядає викладач або за процедурою, визначеною у Положенні про академічну доброчесність.

10. Політика академічної доброчесності

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає (Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. Лист МОН України № 1/9-650 від 23.10.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#n211>):

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації».

11. Методичне забезпечення та інформаційні ресурси

1. Економічна ефективність природоохоронних заходів та оцінка економічного збитку, що завдається народному господарству забрудненням навколишнього середовища [Текст]: навч. посібник / М. В. Нечипорук, В. М. Кобрін, М. А. Голованова, В. В. Лебедченко - Х.: Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харк. авіаційн. ін-т », 2012. - 88 с.
2. Сторінка дисципліни знаходиться за посиланням: <https://mentor.khai.edu/>
3. <http://library.khai.edu/library/>

12. Рекомендована література

Базова

1. Макар, С.В. Экономика природопользования [Текст] : учебник / С.В. Макар, В. Г. Глушкова. – 2-е изд. перераб. и доп. – М. : издательство Юрайт, 2011. – 588 с.
2. Глушкова В. Г. Экономика природопользования [Текст]: ученик для бакалавров / В. Г. Глушкова, С.В. Макар, – 2-е изд. перераб. и доп. – М. : издательство Юрайт, 2013. – 588 с.
3. Каракеян В. И. Экономика природопользования [Текст]: ученик / В. И. Каракеян –М. : издательство Юрайт, 2011. – 576 с.
4. Золотарев, И.И. Экономика природопользования [Текст]: конспект лекций /И.И. Золотарев, А.А. Зайцев. – Новосибирск: СГГА, 2009. – 107 с.
5. Лукьянчиков,Н.Н. Экономика и организация природопользования [Текст] / Н.Н. Лукьянчиков,И.М. Потравный.–3-е изд., перераб. и доп. –М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007.–591 с.
6. Васильева Е.Э. Экономика природопользования. Минск: БГУ, 2003. – 120 с.
7. Гирусов Э. В. Экология и экономика природопользования. [Текст]/ Э.В.Гирусов, С.Н. Бобылев, А.Л. Новоселов, Н.В. Чепурных; Под ред. проф. Э. В. Гирусова, проф. В. Н. Лопатина. —2-е изд., перераб. и доп. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, Единство, 2007. - 519 с.

Допоміжна

1. Шимова,О.С. Экономика природопользования[Текст]: учеб. пособие/ О.С. Шимова, Н.К. Соколовский. –М.: ИНФРА-М, 2005. –377 с.
2. Чапек, В.Н. Экономика природопользования [Текст] / В.Н. Чапек. –М.: Приор, 2005. – 208 с
3. Нестеров,П.М.Экономика природопользования и рынок [Текст] / П.М. Нестеров, А.П. Нестеров. –М.: Высшая школа, 2005. –319 с
4. Асаенко И.С. Основы экологии и экономика природопользования : учеб . пособие к практ . занятиям для студ. экон. спец. БГУИР всех форм обуч. [Текст] / И.С. Асаенко, Т.Ф. Михнюк– Мн.: БГУИР, 2004. – 60 с.

13. Інформаційні ресурси

1. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/> Законодавство України
2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua.
3. Державна служба статистики України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
4. Бібліотека НАУ ХАІ / <http://library.khai.edu/library/>
5. Харківський Центр науково-технічної та економічної інформації. Режим доступу: <http://www.cntei.com.ua>
6. Екологічні новини [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://greenhome.com.ua/>. – Загол. з екрану.

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Навколишнє середовище [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Національні доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2014-2018 рр. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://menr.gov.ua/news/31768.html>
9. Міністерство екології та природних ресурсів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua/>. – Загол. з екрану.
10. Українська Екологічна Асоціація «Зелений світ» [Електронний ресурс].
11. Режим доступу: <http://www.zelenysvit.org.ua/>. – Загол. з екрану.
12. Человек и окружающая среда [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.priroda.su/>. – Загл. с экрана.
13. Eco Nation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://econation.at.ua/publ/ekologija/2>. – Загол. з екрану.